

İlköğretim Öğrencilerinin Şiddetle İlgili Algılarının Çizdikleri Resimler Aracılığıyla İncelenmesi

Merve Gül Akbulut

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye, mervegul.akblt@facebook.com

Ahmet Saban

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye, ahmet_saban@yahoo.com

Received: 12.06.2012; Reviewed: 08.07.2012; Accepted: 16.07.2012

ÖZET

Bu çalışmada, ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin şiddet algıları çizdikleri resimler aracılığıyla incelenmektedir. Araştırmaya 2011-2012 öğretim yılı Güz döneminde Konya ili üç merkez ilköğretim okulunda (3., 4., ve 5. sınıflarda) öğrenim gören ve 9-11 yaş grubunda olan toplam 80 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, öğrenciler en fazla aile ortamında fiziksel şiddet olarak gerçekleşen kendileri dışındaki (genel) bir şiddet durumuyla ilgili resimler çizmişlerdir. Ayrıca, öğrenciler şiddeti en çok uygulayan kişi olarak “baba”, şiddete en çok maruz kalan kişiler olarak da “erkek çocuk” ve “anne” figürlerini çizmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Resim analizi, 9-11 yaş grubu çocuklar

An Investigation of Primary School Students' Perceptions of Violence Revealed Through Their Drawings

ABSTRACT

In this study, primary school students' perceptions of violence were investigated by means of pictures drawn by them. The participants included 80 students between the ages of 9 and 11 who attended three primary schools (3rd, 4th, and 5th grades) in the city of Konya during the 2011-2012 academic year. According to the findings of the study, the students mostly drew pictures of general violence which occurred in a family environment in the form of physical violence. In addition, students drew “father” as a figure practicing violence most, and “male child” and “mother” as figures exposed to violence most.

Key words: violence, picture analysis, children aged 9-11

EXTENDED SUMMARY

The main purpose of this study was to investigate primary school students' perceptions of violence by means of pictures drawn by them. Research questions included the following: (1) What is the distribution of drawings according to the situation of violence? (2) What is the distribution of drawings according to the place of violence? (3) What is the distribution of drawings according to the type of violence? (4) What is the distribution of drawings according to those who practice violence? (5) What is the distribution of drawings according to those who are exposed to violence?

The participants for this study included 80 students between the ages of 9 and 11 who attended three primary schools (3rd, 4th, and 5th grades) in the city of Konya during the 2011-2012 academic year.

Data were gathered through picture drawing and analyzed by means of content analysis with regard to the five research questions. Also, professional help was sought from a colleague who is also a specialist in picture analysis.

An analysis of the findings in terms of violence situation reveals that 60 students drew pictures of general violence from which they isolated themselves. The remaining 14 students drew a picture of violence to which they were exposed and six students drew a picture of violence which they practiced to someone else. In addition, according to the images in the pictures, girls practiced violence more than boys. Also, the higher the grade level, the less students were exposed to violence in the school environment.

An analysis of the findings in terms of violence place reveals that 41 students drew a picture of violence in the “family” atmosphere. The remaining 22 students drew a picture of violence in their near “environment” and 17 students drew a picture of violence in the “school” atmosphere. In addition, males drew pictures of violence in the “school” atmosphere more than girls while girls drew pictures of violence in the “family” atmosphere more. Compared to the fourth and fifth grade students, the third grade students drew pictures of family-related violence less but they reflected school-related violence in their pictures more.

An analysis of the findings in terms of violence type reveals that 49 students drew pictures of “physical” violence. The remaining 15 students drew pictures of “verbal” violence, 13 students drew pictures of “social/community” violence, and 3 students drew pictures of “nature-oriented” violence. In addition, while girls reflected “physical” violence in their pictures more than boys, boys reflected “social/community” violence more.

An analysis of the findings according to those who practiced violence reveals that 28 students drew a picture of “father” as a figure of practicing violence most. The remaining 10 students drew a picture of “male student” and 8 students drew a picture of “mother” as figures of practicing violence in the society.

An analysis of the findings according to those who are exposed to violence reveals that 18 students drew a picture of “male child” as a figure to be exposed to violence more. The remaining 17 pictures reflected “mother”, 9 pictures reflected “female child” and 8 pictures reflected “male student” as figures to be exposed to violence more in the society.

According to the findings of the study, it can be concluded that most violence occurs in the family environment in the form of physical violence. In addition, males practice violence most, and women together with male children are the ones who are exposed to violence most. This situation can be regarded as an indication of the patriarchal family structure in our society. For example, picture 12 draws attention to the fact that although women are exposed all the time to violence in their family and perhaps in front of their children, they cannot do anything to solve it. Perhaps some social values also play an important role in men’s practice of violence over the women. For example, picture 19 draws attention to the false perception in our society that children’s gender is determined by mothers rather than fathers and this misunderstanding can cause violence over the women in the family.

Picture 29 is the single picture that reflects teachers’ violence towards their students. However, this may be due to the way of collecting our study data because students drew their pictures while their teachers were present in the classroom, and this situation may have prevented students from reflecting their thoughts objectively. Therefore, future research might take this situation into consideration and might not allow teachers to be in the classroom while students work on their pictures of violence.

To conclude, in order to grow a psychologically healthy generation in the society, children must be raised in violent-free home and school environments and must be protected from harmful effects of violence.

GİRİŞ

Şiddet, bir kişinin başka bir kişiye ya da kişilere karşı kendi arzularını gerçekleştirmek üzere uyguladığı psikolojik, fiziki veya sözel baskı olarak tanımlanabilir. Bir kişinin anlaşılmadığı bir başka kişiyi aşağılaması, onunla alay etmesi, küçümsemesi vb. baskı davranışlarının tümü şiddet kapsamında yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından şiddet, “yaralanma, ölüm, psikolojik zarar veya kayıp ile sonuçlanan veya bunlarla sonuçlanması muhtemel olan, kişinin kendisine, başka bir kişiye, bir gruba veya topluluğa karşı fiziksel şiddet ve gücün tehdit veya fiili olarak kasıtlı kullanımı” şeklinde tanımlanmaktadır (Güleç, Topaloğlu, Ünsal, & Altıntaş, 2012, s. 112).

Alan yazında şiddet farklı biçimlerde kavramsallaştırılmaktadır. Örneğin, Deveci, Karadağ ve Yılmaz (2008) tarafından 110 ilköğretim beşinci sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilen bir çalışmada, çocukların şiddeti, kavga etmek, dövmek, kötü davranmak, küfür etmek, bağırarak, incitmek gibi eylemlerle kavramsallaştırdıkları görülmüştür. Taşdelen (2009, s. 190) ise, şiddeti “ileri düzeyde iletişim sorunu yaşayanların iletişim biçimi” olarak kavramsallaştırmaktadır.

Yapılan araştırmalar, son yıllarda okullardaki şiddet olaylarının dikkat çekici bir şekilde artmakta olduğuna işaret etmektedir. Örneğin, Uz-Baş ve Topçu-Kabasakal (2010) tarafından ilköğretim 4.-8. sınıf düzeyindeki 951 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada, çocuklarda saldırganlık ve şiddet davranışlarının yaygınlığı incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, öğrencilerin yaklaşık %40’nın son öğretim yılında en az bir kez fiziksel olarak kavga ettiği, %20’sinin bir grup kavgasına karıştığı, %7’sinin okulda bir kesici alet taşıdığı ve %6’sının da bir kesici alet ile bir arkadaşını yaraladığı görülmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu Raporu’na (2007) göre, 2006-2007 öğretim yılı son üç ay içerisinde ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin %22’sinin fiziksel, %53’ünün sözel, %26,3’ünün duygusal ve %15,8’inin cinsel şiddete maruz kaldığı ve aynı zamanda %35,5’inin fiziksel, %48,7’sinin sözel, %27,6’sının duygusal ve %11,7’sinin ise cinsel şiddet uyguladığı belirlenmiştir.

Çocukların zihinsel imgelerinin zenginliğinde sanatın özel bir yeri vardır. Sanat türleri içinde çocuğun kendini tanımlamasında ve kendisi dışındaki olgu ve olayları algılamasında ve betimlemesinde resmin önemli bir yeri bulunmaktadır (Aykaç, 2012). Resim, çocukların sözcüklerle ifade etmeye çalıştıkları tasvirlerden daha güçlü bir anlatım ve yansıma aracı olabilmektedir (Arıcı, 2006). “Resim yapmak çocukların dünyasına giren bir anahtar olabiliyor. Çocuklar bazen konuşarak anlatamadıklarını, resimlerinde, figürlerinde dile getiriyor” (Aldinç, 2012, s. 7). Bu açıdan bakıldığında, çocuk resimleri çocukların kendilerini ve dış dünyayı nasıl algıladıklarını göstermeleri bakımından önemli bir başvuru kaynağı olarak işe koşulabilmektedir (Ersoy & Türkkan, 2010).

Son yıllarda, resim analizine dayalı çalışmalar alan yazında artış göstermiştir. Örneğin, Aykaç (2012) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, Hakkâri, Van, Ankara ve Muğla illerindeki 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören toplam 1000 öğrencinin “öğretmen” ve “öğrenme süreci” algıları çizdikleri resimler aracılığıyla incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, öğrencilerin büyük bir kısmı öğretmenleri “insan” olarak, küçük bir kısmı ise güneş, çiçek, kalp, kitap gibi varlıklar biçiminde algıladıkları görülmüştür. Öğrenme sürecine ilişkin algılar incelendiğinde ise, öğretmenin genel olarak tahtanın yanında olmak üzere elinde tebeşirle ders anlatırken resmedildiği görülmüştür.

Benzer şekilde, Sadık, Çakan ve Artut (2011) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada, 11-12 yaş grubundaki 206 beşinci sınıf öğrencisinin çevre sorunları ile ilgili algıları yaptıkları resimler aracılığıyla incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, davranış kirliliği ve ormanların yok olması daha çok alt, hava kirliliği ve canlı türlerinin azalması ise daha çok üst sosyoekonomik çevrelerde yaşayan çocuklar tarafından algılanan çevre sorunları olmuştur. Ayrıca, ozon tabakasının incilmesi, gürültü kirliliği, toprak kirliliği ve küresel ısınma, çocukların farkındalığının en düşük olduğu çevre sorunları olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada, ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin şiddetle ilgili algıları çizdikleri resimler aracılığıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Resimlerin şiddet durumuna göre dağılımı nasıldır?
2. Resimlerin şiddet ortamına göre dağılımı nasıldır?
3. Resimlerin şiddet türüne göre dağılımı nasıldır?
4. Resimlerin şiddeti uygulayanlara göre dağılımı nasıldır?
5. Resimlerin şiddete maruz kalanlara göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışmada, “sanat temelli araştırma yaklaşımı” (Dotson, 2007) benimsenmiştir. Nitel araştırma geleneği içinde yer alan bu yaklaşıma göre, çocuk resimleri belli eğitimsel olguları anlamada, yorumlamada veya değerlendirmede güçlü bir araştırma aracı olarak kullanılabilir.

Katılımcılar

Bu çalışma, 2010-2011 öğretim yılı Bahar döneminde verilen “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” dersi için yapılan ders projesinin devamı niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 2011-2012 öğretim yılı Güz döneminde Konya ili üç merkez ilköğretim okulunda (3., 4., ve 5. sınıflarda) öğrenim gören ve 9-11 yaş grubunda olan toplam 80 öğrenci katılmıştır. Tablo 1, öğrencilerin sınıf ve cinsiyetlere göre dağılımını göstermektedir. Buna göre, öğrencilerin yarısı erkek, yarısı da kızdır. Ayrıca, araştırmaya üçüncü sınıflardan 27 öğrenci, dördüncü sınıflardan 28 öğrenci ve beşinci sınıflardan da 25 öğrenci katılmıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin Sınıf ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	3. sınıf	4. sınıf	5. sınıf	Toplam
Erkek	15	17	8	40
Kız	12	11	17	40
Toplam	27	28	25	80

Verilerin Toplanması ve Analiz Edilmesi

Verilerinin toplanması için ilk önce öğrencilere şu üç durum hakkında düşünceleri istenmiştir: (1) kendileri dışındaki (genel) bir şiddet durumu, (2) kendilerinin bir şiddet uygulama durumu ve (3) kendilerinin bir şiddete maruz kalma durumu. Daha sonra, öğrencilerden bu üç durumdan herhangi biriyle ilgili bir resim çizmeleri istenmiştir. Öğrencilerden, ayrıca, çizdikleri resimlerin altında veya arka sayfasında resimde ne anlatmak istediklerini yazmaları istenmiştir.

Resimlerin analizinde, çocukların yazdıkları ve araştırmacıların yorumları işe koşulmuştur. Çocukların resimlerde kullandıkları figürler, çizgiler ve renkler dikkate alınarak, onların resimlerinde ne anlatmak istedikleri (resimlerin içeriği) betimlenmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu aşamada birden çok temayı ele alan resimler ile herhangi bir temanın belirgin olmadığı resimler elenmiştir. Ayrıca, resimlerle ilgili araştırmacılar tarafından yapılan nihai yorumlar hakkında resim analizi konusunda uzman olan bir öğretim üyesinin görüşüne de başvurulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle katılımcıların çizdiği 80 resim üç kategori altında betimlenmektedir: (1)=kendisi dışındaki (genel) bir şiddet durumuyla ilgili resimler, (2)=kendisinin bir şiddet uygulama durumuyla ilgili resimler ve (3)=kendisinin bir şiddete maruz kalma durumuyla ilgili resimler. Ayrıca, 13 resim metin içinde verilerek şiddet ortamları ve türleri ile şiddeti uygulama ve maruz kalma durumları örneklendirilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların çizdiği 80 resim daha sonra araştırmanın alt sorularına göre analiz edilmektedir.

Resimlerin Betimlenmesi

Resim 1’de, 4. sınıf erkek öğrencisi okul ortamında, güçlü olan bir erkek çocuğun güçsüz olan başka bir erkek çocuğu dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 2’de, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, bir adamın kadına vurmasını yüzündeki morluklarla, kadının boğazını sıkarak ve bir ayağıyla tekme atarak çizmiştir. Adam bu davranışı sergilediğinde, kadın adama “Aaaa imdattı Kurtarın beni yoksa bu vicdansız beni öldürecek” derken, erkek de kadına “Kapa çenenin be kadın” demektedir. Öğrenci, resmindeki bu olayı şu şekilde yorumlamıştır: “Erkek kadını dövüyordu kadının her tarafı morarmıştı artık kadına şiddete hayır demenin vakti gelmişti oyuzden kadın evden ayrıldı.” (1)

Resim 2

Resim 3'te, 3. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, bir babanın çocuğunun karşısında karısını dövüp kolunu kırmasını çizmiştir. (1)

Resim 4'te, 3. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, bir kadının gündüz dışarı çıkması üzerine kocası tarafından dövülmesini çizmiştir. (1)

Resim 5'te, 3. sınıf erkek öğrencisi okul ortamında, iki erkek arkadaşının kavgasını ve dayak yiyen arkadaşının öğretmene şikâyetini çizmiştir. (1)

Resim 6'da, 3. sınıf erkek öğrencisi sınıfındaki bir erkek arkadaşının kendisini güçlü görerek başka arkadaşlarına kötü sözler söylemesini çizmiştir. (1)

Resim 7'de, 3. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, annesi ölen bir kız çocuğunun babasına çay götürürken dökmesi üzerine babasının onu dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 8'de, 3. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, bir babanın erkek çocuğunu dilendirmesini ve (çocuğun o gün iyi para kazanamaması nedeniyle) dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 9'da, 5. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, bir babanın içki içmesi üzerine oğlunu dövmesini ve kendine geldiğinde ise çocuktan özür dilemesini çizmiştir. (1)

Resim 10'da, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, televizyonda gördüğü bir adamın alkol alması üzerine karısını dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 11'de, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, istenmeden evlendirilen bir çiftin anlaşamamaları üzerine kocanın karısını dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 12'de, 3. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, anne figürünü ön plana çıkararak babanın bir eliyle annenin ağzını kapatıp diğer eliyle yumruk yapıp anneyi dövmesini çizmiştir. Resimdeki çocuk geri planda, daha küçük boyutta, ellerinden (muhtemelen duvara) bağlanmış bir vaziyette ve ağlamaklı olarak çizilmiştir. Çocuğun bu olay karşısındaki çaresizliği elleri bağlı çizilerek resmedilmiştir. Babanın anneyi döverken çocuk hiçbir şey yapamamakta, sadece ağlamaktadır. Öğrencinin çizdiği resimle ilgili ifadesi ise şu şekildedir: "Günlük her hanede kavgalar oluyor. Her kavgada kadınlar dövülmeye mahkûm oluyor. Ağzını kapatıp dayak atılıyor. Kadın bir köle gibi yaşıyor. Bunu gören çocuk elleri kolları bağlı kalıyor. Anne sesini çıkaramıyor. Çocuk elini kıpırdatamıyor."(1)

Resim 12

Resim 13'te, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, eve alkollü gelen bir babanın karısını dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 14'te, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, mutlu giden bir evlilikte babanın eşini aldatması nedeniyle evde çıkan tartışmayı ve bunun üzerine annenin dövülmesini çizmiştir. (1)

Resim 15'te, 3. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, anneyi üç penceresi ve halısı bulunan bir odanın tam ortasında küçük boyutta ve ağlamaklı olarak, babayı ise kadının tam karşısında yüzü kadına dönük bir şekilde koca el ve kafalı olarak ve sol eli havada çizmiştir. Öğrenci, resminde erkeklerin kadınlara/çocuklara şiddet uygulamasının yanlış bir davranış olduğunu ve çocukların böyle bir şiddet ortamında bulunması halinde onların olumsuz olarak etkileneceğini şu şekilde ifade etmiştir: “Erkekler bazen kadınlara aşırı şiddet uyguluyor. Bence bu çok yanlış bir hareket. Hele çocuklara uygulanırsa ya da çocuklar görürse kötü etkilenir. Bu yüzden şiddete hayır.” (1)

Resim 15

Resim 16'da, 3. sınıf erkek öğrencisi, çevresinde gördüğü ayağı kırık bir köpeği çizerek sokak hayvanlarına zarar verilmemesi gerektiği üzerinde durmuştur. (1)

Resim 17'de, 4. sınıf erkek öğrencisi, çevresinde gördüğü biri beyaz, diğeri siyah renkli iki insan çizmiştir. Resimde, beyaz insanın siyah insandan daha büyük, sol eli havada ve güler yüzlü olarak çizilmesi, siyah insanın ise iki eli yanda olarak çizilmesi, beyaz insanın kendine güvenen biri olduğunu, siyah insanın ise kendine güveni olmayan biri olduğunu göstermektedir. Öğrenci, resmin yorumunda “beyaz insan siyah insanı küçümsüyor ve insan yerine koymuyor” diyerek, toplumdaki farklılıkların ötekileştirilmesi olgusuna dikkat çekmiştir. (1)

Resim 17

Resim 18’de, 5. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, çocuğun yanlışlıkla vazoyu kırması üzerine babanın onu dövmesini çizmiştir. (1)

Resimde 19’da, 5. sınıf kız öğrencisi, bir kız çocuğunu ağlarken, bir kız bebeğini kundakta ve beşikte yatarken, bir anne figürünü ağlarken, ayrıca elleri anneye doğru uzanmış bir baba figürünü, yerde kırılmış vazo parçaları ve tepede yanan bir lambası olan bir ev ortamında çizmiştir. Öğrenci, çizdiği bu resimde bilinçsiz Türk erkeklerinin kız çocuğu doğuran kadınlara haksız yere şiddet uyguladığını şu şekilde ifade etmiştir: “Türk erkekleri o kadar bilinçsiz ki kız çocuğu olduğu için kadınlara şiddet uyguluyorlar. Aslında bu kadının suçu değil bunu bilmiyorlar. Çocuğun kız veya erkek olması adama bağlıdır. Bu resimde de böyle bilinçsiz bir adam kadına şiddet uyguluyor. Her şeyi paramparça yapıyor.”

Resim 19

Resim 20’de, 3. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, ablanın kardeşine çekiçle vurmasını çizmiştir. (1)

Resim 21’de, 5. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, babanın anneyi ve çocuğu dövmesini ve çocuğun bu olaydan kötü etkilenmesini çizmiştir. (1)

Resim 22’de, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, televizyonda gördüğü bir dizide babanın çocuğu okula göndermeyip zorla çiçek sattırmasını çizmiştir. (1)

Resim 23’te, 5. sınıf erkek öğrencisi okul ortamında, kendini diğer arkadaşlarından güçlü ve başarılı gören bir öğrencinin diğer öğrencilere vurmasını çizmiştir.

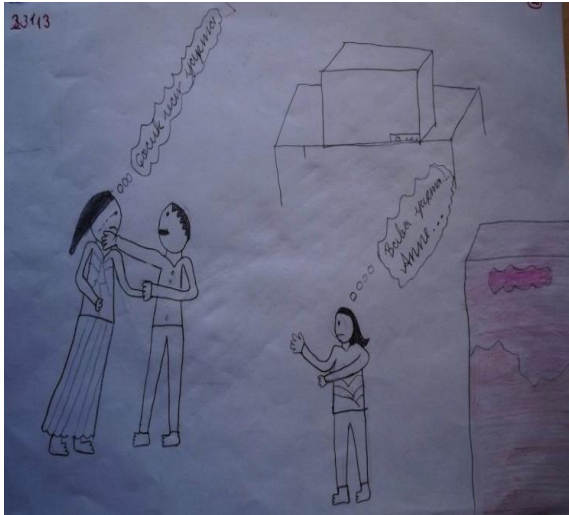
Resim 24’te, 3. sınıf kız öğrencisi, çevresinde gördüğü bir hırsızın insanları yaralaması ve polisin olaya müdahale edip yaralıları kurtarmasını çizmiştir. (1)

Resim 25'te, 5. sınıf kız öğrencisi, bir erkeği kravatlı, burnu kocaman ve tişörtünde “sanal mağaza” yazılı bir şekilde ve bir kadını da kolları olmayan ve kıvrıkcık uzun saçlı bir konumda çizmiştir. Erkeğin sol eli havada, işaret parmağını kaldırmış bir durumda ve kadını tehdit edercesine “*Seni adi karı! Ya parayı verirsin yada!*” demektedir. Buna karşın kadın da “*Yada ne yada ne Latif? artık sana boyun eymeyeceğim. Küstah!!!!*” sözleriyle erkeğe karşı durmaktadır. (Muhtemelen aile ortamında geçen) bu olay kadının iş hayatında çalışmasına ve para kazanmasına, ancak parasını kocasına vermemesine bağlı olarak gelişmiş olup, resimde kadının eşine boyun eğmemesi anlatılmıştır. Öğrenci, bu resimde toplumsal boyutu da olan aile içi şiddeti şu sözleriyle ifade etmiştir: “*Zamanımız kendini bilmez erkeklerimiz artık çizmeyi çok aşmış bulunuyorlar. Ama artık kendinden emin, güvenli ve cesaretli Türk kadınlarımız kendini savunuyorlar. Bu resimde de anlatıldığı gibi artık erkekler kadınlara şiddet uygulayamayacaklar.*” (1)

Resim 25

Resim 26'da, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, bir babanın karısının bir elini tutmuş bir şekilde, bir eliyle de kadının yüzüne vururken ve kadını ağlarken çizmiştir. Kadın bu esnada ağlamaklı olarak “*çocuk var yapma*” demektedir. Bu olaya tanık olan kız çocuğu ise üzgün bir şekilde ve elleri havada olmak üzere “*Baba yapma ... Anne ...*” demektedir. (1)

Resim 26

Resim 27'de, 4. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, bir babayı sağ eli havada eşine küfür ederek, yüzünde, gözünde ve vücudunda morluklar olan bir kadını da ağlamaklı olarak “*Yapma Nolar*”

sözleriyle çizmiştir. Bu duruma tanık olan bir kız çocuğu da “*Baba nolur yapma!*” diyerek resmedilmiştir. (1)

Resim 28’de, 4. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, babanın anneyi dövmesini çizmiştir. Öğrenci resmini “*Karısını dövdüğünü herkesten saklayabilir ama çocuğundan asla.*” ifadesiyle anlatmıştır. (1)

Resim 29’da, 4. sınıf erkek öğrencisi okul ortamında, bir bayan öğretmenin sınıftaki bir erkek öğrencinin kulağını çekmesini ve diğer öğrencilerin de bu duruma tanık olmasını çizmiştir. Öğrenci, resminde kulağı çekilen çocuk ile birlikte diğer bazı çocukların bu duruma tepkilerini “*Vurmayın öğretmenim. Ne olur vurmayın.*” diyerek gösterdiklerini anlatmıştır. (1)

Resim 29

Resim 30’da, 4. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, babanın anneyi dövmesini ve çocukların bu durum karşısında üzölmelerini çizmiştir. (1)

Resim 31’de, 4. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, babanın karısını dövmesini ve çocuğun bu duruma üzölerek müdahale edememesini çizmiştir. (1)

Resim 32’de, 4. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, bir babanın anneyi çocukların gözü önünde dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 33’te, 3. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, TV haberlerinde gördüğü bir babanın oğlunu tekme tokat dövmesini çizmiştir. Öğrenci, resminde çocuğa fiziksel şiddet uygulanmasına son verilmesi gerektiğini belirtmiştir. (1)

Resim 34’te, 3. sınıf kız öğrencisi, annesiyle parka giden bir çocuğun annesini sinirlendirmesi üzerine annenin çocuğu dövmesini ve çocuğun burnunun kanamasını çizmiştir. (1)

Resim 35’te, 4. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, anne ve babanın (resimde belirtilmemiş) bir olay üzerine çocuğu dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 36’da, 3. sınıf erkek öğrencisi, çevresinde gördüğü bir apartman yangınıını çizmiştir. Resimde bir kişinin evini yakması üzerine apartmanda çıkan yangını itfaiyecilerin söndürme çalışmaları anlatılmıştır. (1)

Resim 37’de, 5. sınıf kız öğrencisi, çevresinde gördüğü bir kadının başka bir kadını dövmesini çizmiştir. Öğrencinin resimdeki ifadesine göre, kadının diğer kadını dövmesinin sebebi kendisine nefretle bakmasıdır. (1)

Resim 38’de, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında bilgisayar, televizyon, vb. eşyaların paylaşılmasından dolayı abisinin kendisinin saçını çekmesi üzerine abisine vurmasını ve eşyalarına da zarar vermesini çizmiştir. (2)

Resim 39’da, 5. sınıf kız öğrencisi çevresindeki bir yılanının kendisini boğacakmış gibi sarılması üzerine, anne ve babasının gelerek onu kurtarmasını çizmiştir. (3)

Resim 40’ta, 5. sınıf kız öğrencisi, çevresindeki iki kız çocuğun kafesin içindeki kuşlara sopayla vurmalarını çizmiştir. Öğrenci, resminde hayvanlara şiddet uygulanmaması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir: “*Hayvanlara şiddet insanlara şiddet gibidir. Size şiddet yapılsa şiddet yapılan yeriniz acır. Siz hayvanlara şiddet yapınca şiddet yaptığınız yeri acır. O yüzden hayvanlara şiddet yapmayalım.*” (1)

Resim 41’de, 5. sınıf kız öğrencisi, ablasına bir soru sorduğunda ablasının “*Sen bunu bilemezsen bir meslek sahibi olamazsın*” demesi üzerine, kendisinin üzüldüğünü ve cesaretinin kırıldığını çizmiştir. Öğrenci, ablasının sözlerinden dolayı kendisini işe yaramaz biri olarak hissetmiştir. (3)

Resim 41

Resim 42’de, 4. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, bir çocuğun babasının telefonunu yere düşürmesi üzerine babası tarafından dövülmesini çizmiştir. (1)

Resim 43’te, 3. sınıf kız öğrencisi okul ortamında, iki kızın arkadaşlarından aldıkları ipi paylaşamamaları üzerine kavga etmelerini çizmiştir. (1)

Resim 44’te, 3. sınıf kız öğrencisi, çevresinde gördüğü iki çocuktan birinin diğerine “*Sana kitap vereyim mi?*” demesi üzerine çıkan kavga sonucu diğerinin ona vurmasını çizmiştir. (1)

Resim 45’de, 3. sınıf kız öğrencisi, okulda gözlük taktığı için arkadaşlarının kendisine “*dört göz*” demesini ve kendisinin de bu duruma üzülmelerini çizmiştir. (3)

Resim 45

Resim 46’da, 4. sınıf kız öğrencisi, annesinin kendisine tokat atmasını çizmiştir. Kendisi de bu duruma çok üzülmüş ve resminde üzüntüsünü ifade etmek için bulutları ve güneşi ağlarken çizmiştir. (3)

Resim 47’de, 4. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, bir babanın çocuğunu dövmesi ve annenin de babadan dayak yemesi nedeniyle bu duruma müdahale edememesini çizmiştir. (1)

Resim 48’de, 4. sınıf kız öğrencisi, çevresinde gördüğü bir çocuğun bir kıza küfür etmesi üzerine, kızın ağacın dalını kırıp küfür eden çocuğa vurmasını çizmiştir. (1)

Resim 49’da, 4. sınıf kız öğrencisi, annesinin kendisine tokat atmasını çizmiştir. Öğrenci, üzüntüsünü bulut ve güneşi ağlarken çizerek göstermiştir. (3)

Resim 50’de, 4. sınıf erkek öğrencisi, gözlüğü olduğu için okuldaki arkadaşlarının kendisine “*dört göz*” deyip dalga geçmesini çizmiştir. Öğrenci, üzüntüsünü ve tepkisini göstermek için “*Bir gün sizin de başınıza gelir*” diye yazmıştır. (3)

Resim 51’de, 4. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında, bir çocuğun bakkaldan yanlış ekmek alması üzerine annesinin ona kızmasını ve tekrar ekmek almaya göndermesini, fakat çocuğun ekmek almak istememesini çizmiştir. (1)

Resim 52’de, 4. sınıf erkek öğrencisi, çevresinde karşılaştığı bir kadına bir arabanın çarpmasını çizmiştir. (1)

Resim 53’te, 4. sınıf erkek öğrencisi, çevresindeki dikkatsiz şoförün kurallara uymadığı için bir çocuğa çarpmasını çizmiştir. (1)

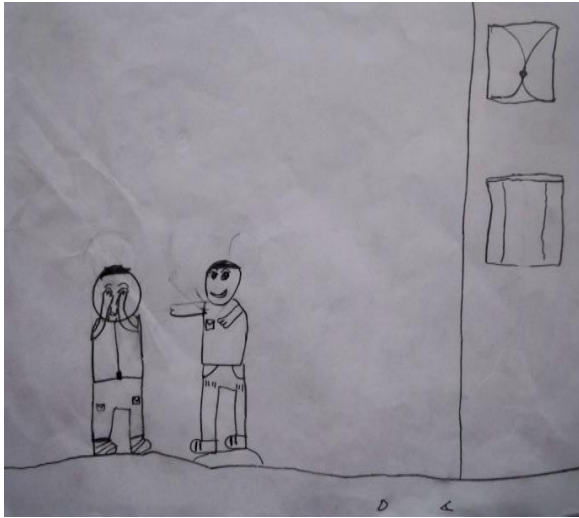
Resim 54’te, 4. sınıf erkek öğrencisi, ablasının dağa tırmandığını görmesi ve ablasının düşmemesi için aşağı inmesini istemesi üzerine, ablasının ona “*sana ne*” diyerek azarlamasını çizmiştir. (3)

Resim 55’te, 4. sınıf erkek öğrencisi, çevresinde gördüğü sarhoş bir adamın elindeki şişeyle bir kadının başına vurmasını çizmiştir. (1)

Resim 56’da, 5. sınıf erkek öğrencisi, çevresinde gördüğü iki şoförün çarpışmasını ve birinin arabadan sağ çıkarken diğerinin hayatını kaybetmesini çizmiştir. (1)

Resim 57’de, 4. sınıf erkek öğrencisi, çevresinde gördüğü bazı insanların evlere ve arabalara benzin dökerek yakmasını ve insanlara vurarak yaralamalarını çizmiştir. (1)

Resim 58’de, 5. sınıf erkek öğrencisi okul ortamında kendisinin sınıftaki bir erkek arkadaşını dövmesini çizmiştir. Öğrenci, resminde “*Ben bazenleri Fikri’yi dövüyorum, çünkü çok zevkli oluyor ve dövmesi kolay oluyor.*” diyerek bu konudaki düşüncelerini yansıtmıştır. (2)

Resim 58

Resim 59’da, 4. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında kendisinin annesine bir şey sormak istediğinde annesinin “*Hayır! Söyleyemezsin!*” demesi üzerine çocuğun “*Ama neden? Hep böyle yapıyorsun.*” diyerek ağlamasını çizmiştir. (3)

Resim 60’ta, 5. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, televizyonda gördüğü annenin çocuğuna sopayla vurarak dövmesini çizmiştir. (1)

Resim 61’de, 5. sınıf kız öğrencisi okulda, bir kız arkadaşının kendisine “*salak*” demesi üzerine kızın saçını çekmesini çizmiştir. (2)

Resim 62’de, 3. sınıf kız öğrencisi aile ortamında oyun oynarken kardeşine yanlışlıkla çarpması ve yere düşmesi üzerine özür dilemesine rağmen kardeşinin onu bilerek düşürdüğünü düşünerek küsmesini çizmiştir. (3)

Resim 63’te, 3. sınıf kız öğrencisi çevresindeki bir arkadaşının kendisine “*çürük elma*” deyip kalbini kırmasını çizmiştir. (3)

Resim 64’te, 3. sınıf erkek öğrencisi okulda çıkan anlaşmazlık yüzünden tartıştığı arkadaşının kendisinin defterini karalamasını çizmiştir. (3)

Resim 65'te, 3. sınıf kız öğrencisi, çevresindeki bir arkadaşının "Eteğin ne kadar iğrenç." demesi üzerine kendisinin arkadaşına vurmasını çizmiştir. (2)

Resim 66'da, 4. sınıf erkek öğrencisi, kardeşine "salak" demesi üzerine annesinin kardeşinden özür dilemesini istemesini ve kendisinin de "O dilemezse ben de dilemem." şeklindeki cevabı çizmiştir. (2)

Resim 67'de, 3. sınıf erkek öğrencisi okulda sınıf başkanı olduğu için bir arkadaşının ismini tahtaya yazması üzerine arkadaşının gelip kendisine tokat atmasını çizmiştir. (3)

Resim 68'de, 3. sınıf erkek öğrencisi, okulda iki arkadaşının kendisini sinirlendirdiğini söyleyerek onları dövmesini çizmiştir. (2)

Resim 69'da, 3. sınıf erkek öğrencisi, aile ortamında yaşanan televizyonda gördüğü bir dizide babanın kızına vurmasını çizmiştir. (1)

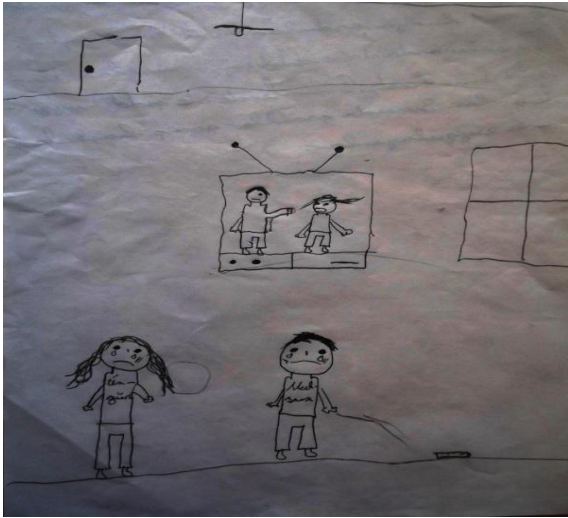
Resim 70'te, 3. sınıf kız öğrencisi okulda arkadaşının kendisine sebepsiz yere vurması üzerine kendisini ağlayarak çizmiştir. (3)

Resim 71'de, 3. sınıf erkek öğrencisi okulda neden belirtmeksizin arkadaşının kendisini dövmesini ve kendisinin de bu duruma üzülmelerini çizmiştir. (3)

Resim 72'de, 3. sınıf kız öğrencisi aile ortamında, neden belirtmeksizin bir annenin çocuğunun kulağını çekmesini ve çocuğun da bu duruma üzülmelerini çizmiştir. (1)

Resim 73'te, 4. sınıf erkek öğrencisi, televizyonda izlediği şiddet içerikli bir haberden ("10 kişi göz altına alındı Kadına şiddetehayır!!") etkilenecek, bir adamın bir kadının başına vurarak kadını yerde kanlı bir şekilde çizmiştir. (1)

Resim 74'te, 5. sınıf erkek öğrencisi çocukların televizyonda gördükleri bir erkeğin bir kızın saçını çekme davranışından etkilenecek, bir erkek çocuğun bir kız çocuğunun saçını çekmesini çizmiştir. Çizdiği erkek çocuğu mutsuz olarak, kız çocuğunu ise üzgün olarak tanımlamıştır. Yorumunda da çocukların filmlerde gördüğü şiddeti başkalarına uyguladıklarını söyleyerek medyanın çocuk üzerindeki etkisini fark ettiğini şu şekilde dile getirmiştir: "Kadınlara şiddet uygulamayalım. Şiddet ve benzerini uygulayanlar uygulamasın. Bu yüzden 8 Mart dünya kadınlar günü kurulmuştur. Televizyonda da şiddet uyguluyorlar. Mesela filmlerde. Filmlerde de şiddet uyguluyorlar. Burada çocuklar görüp başkalarına uyguluyorlar." (1)

Resim 74

Resim 75'te, 4. sınıf kız öğrencisi çevresinde, bir kızın yanlışlıkla bir erkek arkadaşının topunu patlatmasını, kızın erkekten özür dilemesine rağmen erkeğin kızı yine de dövmesini çizmiştir. (1)

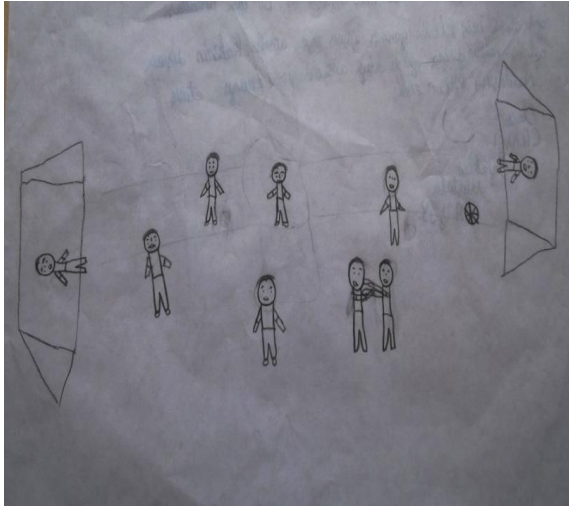
Resim 76'da, 5. sınıf kız öğrencisi, bir annenin kızını dövmesini ve annesinin çocuğunu dövmeye hakkı olmadığını, bunun yerine uyarması gerektiğini çizmiştir. (1)

Resim 77'de, 5. sınıf kız öğrencisi, televizyonda gördüğü bir şiddet olayını, bir adamın elinde tuttuğu bir nesneyi kadına doğrultmuş bir vaziyette çizmiştir. (1)

Resim 78'de, 4. sınıf erkek öğrencisi aile ortamında bir babanın erkek çocuğuna vurmasını çizmiştir. (1)

Resim 79'da, 4. sınıf kız öğrencisi okul ortamında, bir erkek çocuğunun bir kız çocuğuna haberi olmadan vurup kaçmasını çizmiştir. (1)

Resim 80’de, 4. sınıf kız öğrencisi çevresinde gördüğü erkek çocukların futbol maçında kavga etmelerini çizmiştir. Öğrenci bu resminde, erkek çocukların kavga etmelerinin nedenini aynı takımda bulunan bir çocuğun topu kalenin dışına atması (gol atamaması) olarak şu şekilde açıklamıştır: “Kalenin dışına geldi diye arkadaşıyla kavga etmiş arkadaşına küfür etmiş.” (1)

Resim 80

Resimlerin Alt Sorulara Göre Analiz Edilmesi

1. Resimlerin şiddet durumuna göre dağılımı nasıldır?

Tablo 2’de, resimler şiddet durumuna göre analiz edilmektedir. Tablo 2’ye göre, öğrencilerin 60’ı “kendisi dışındaki bir şiddet (genel olarak şiddet)” durumuyla ilgili bir resim çizmiştir. Geri kalan 14 öğrenci “kendisinin şiddete maruz kaldığı” bir durumla ilgili bir resim çizerken, 6 öğrenci de “kendisine uygulanan bir şiddet” durumuyla ilgili bir resim çizmiştir. Buna göre, öğrenciler en fazla “kendisi dışındaki bir şiddet (genel olarak şiddet)” durumuyla ilgili resimler çizmişlerdir. Ayrıca, kızların kısmen de olsa erkeklerden daha fazla şiddet uyguladığı ve cinsiyet farkı gözlemlenmesinin hem erkeklerin hem de kızların aynı oranda şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Diğer taraftan, sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin şiddete maruz kalma durumunun azalmakta olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Resimlerin Şiddet Durumuna Göre Analiz Edilmesi

Şiddet durumu	Cinsiyet		Sınıf düzeyi			Toplam
	Erkek	Kız	3. sınıf	4. sınıf	5. sınıf	
Genel olarak şiddet	31	29	18	22	20	60
Şiddet uygulama	2	4	2	1	3	6
Şiddete maruz kalma	7	7	7	5	2	14

2. Resimlerin şiddet ortamına göre dağılımı nasıldır?

Tablo 3’de, resimler şiddet ortamına göre analiz edilmektedir. Tablo 3’e göre, öğrencilerin 41’i “aile” ortamıyla ilgili bir resim çizmiştir. Geri kalan 22 öğrenci “çevre” ortamıyla ilgili bir resim çizerken, 17 öğrenci de “okul” ortamıyla ilgili bir resim çizmiştir. Buna göre, öğrenciler en fazla “aile” ortamındaki şiddeti yansıtan resimler çizmişlerdir. Ayrıca, erkekler okul ortamıyla ilgili, kızlar ise aile ortamıyla ilgili şiddet durumlarını daha fazla yansıtmıştır. Yine, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine kıyasla, üçüncü sınıf öğrencileri aile ortamıyla ilgili bir şiddet durumunu daha az yansıtırken, okul ortamına ilişkin bir şiddet durumunu daha fazla yansıtmıştır.

Tablo 3. Resimlerin Şiddet Ortamına Göre Analiz Edilmesi

Şiddet ortamı	Cinsiyet		Sınıf düzeyi			Toplam
	Erkek	Kız	3. sınıf	4. sınıf	5. sınıf	
Aile	18	23	9	16	16	41
Okul	11	6	10	4	3	17

Çevre	11	11	8	8	6	22
-------	----	----	---	---	---	----

3. Resimlerin şiddet türüne göre dağılımı nasıldır?

Tablo 4’te, resimler şiddet türüne göre analiz edilmektedir. Tablo 4’e göre, öğrencilerin 49’u “fiziksel” şiddetle ilgili bir resim çizmiştir. Geri kalan 15 öğrenci “sözel”, 13 öğrenci “sosyal/toplumsal” ve 3 öğrenci de “doğa odaklı” şiddetle ilgili bir resim çizmiştir. Buna göre, öğrenciler en fazla “fiziksel şiddet”i yansıtan resimler çizmişlerdir. Ayrıca, kızlar fiziksel şiddeti, erkekler ise sosyal/toplumsal içerikli şiddeti resimlerine daha fazla yansıtmıştır.

Tablo 4. Resimlerin Şiddet Türüne Göre Analiz Edilmesi

Şiddet Türü	Cinsiyet		Sınıf Düzeyi			Toplam
	Erkek	Kız	3. sınıf	4. sınıf	5. sınıf	
Fiziksel	21	28	17	16	16	49
Sözel	7	6	5	6	2	13
Sosyal/toplumsal	10	5	4	6	5	15
Doğa odaklı	2	1	1	0	2	3

4. Resimlerin şiddeti uygulayanlara göre dağılımı nasıldır?

Tablo 5’te, resimler şiddeti en çok kimin uyguladığına göre analiz edilmektedir. Tablo 5’e göre, öğrencilerin 28’i şiddeti en çok uygulayan kişi olarak “baba” figürünü çizmiştir. İkinci sırada, 10 resim ile “erkek öğrenci” ve üçüncü sırada ise sekizer resim ile “erkek” ve “anne” figürleri olmuştur.

Tablo 5. Resimlerin Şiddeti Uygulayanlara Göre Analiz Edilmesi

Kim Şiddet Uyguluyor?	Cinsiyet		Sınıf düzeyi			Toplam
	Erkek	Kız	3. sınıf	4. sınıf	5. sınıf	
Kadın	0	1	0	0	1	1
Erkek	6	2	1	4	3	8
Anne	3	5	2	4	2	8
Baba	13	15	8	9	11	28
Kız çocuk	0	2	0	1	1	2
Erkek çocuk	2	4	2	2	2	6
Kız kardeş	2	1	1	1	1	3
Erkek kardeş	0	2	0	2	0	2
Kız öğrenci	0	6	5	0	1	6
Erkek öğrenci	9	1	6	2	2	10
Öğretmen	0	1	0	1	0	1
Hayvan	1	0	0	0	1	1
Grup	1	0	0	1	0	1
Belirtilmemiş	3	0	2	1	0	3

5. Resimlerin şiddete maruz kalanlara göre dağılımı nasıldır?

Tablo 6’da, resimler şiddetin en çok kime uyguladığına göre analiz edilmektedir. Tablo 6’ya göre, öğrencilerin 18’i şiddetin en çok uygulandığı kişi olarak “erkek çocuk” figürünü çizmiştir. İkinci sırada, 17 resim ile “anne” ve üçüncü sırada ise 9 resim ile “kız çocuk” ve 8 resim ile de “erkek öğrenci” figürleri olmuştur.

Tablo 6. Resimlerin Şiddete Maruz Kalanlara Göre Analiz Edilmesi

Kime Şiddet Uygulanmaktadır?	Cinsiyet		Sınıf Düzeyi			Toplam
	Erkek	Kız	3. sınıf	4. sınıf	5. sınıf	
Kadın	3	3	0	3	3	6
Erkek	3	0	1	1	1	3
Anne	5	12	4	5	8	17

Baba	0	0	0	0	0	0
Kız çocuk	4	5	2	4	3	9
Erkek çocuk	11	7	5	8	5	18
Kız kardeş	1	3	2	1	1	4
Erkek kardeş	1	0	0	1	0	1
Kız öğrenci	0	6	4	1	1	6
Erkek öğrenci	6	2	4	2	2	8
Öğretmen	0	0	0	0	0	0
Hayvan	1	1	1	0	1	2
Grup	5	0	3	2	0	5
Belirtilmemiş	0	1	1	0	0	1

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin şiddetle ilgili çizdikleri resimler incelendiğinde, bulguların birkaç önemli noktaya işaret ettiği görülmektedir.

9-11 yaş grubu çocukların algılarına göre, toplumumuzda şiddet en fazla aile ortamında kadına yönelik olarak ve fiziksel şiddet şeklinde yetişkin erkekler tarafından uygulanmaktadır. Bu genel bulgu aynı zamanda alan yazındaki diğer araştırma bulgularıyla da örtüşmektedir. Örneğin, Yurtal ve Artut (2008) tarafından 11-12 yaş grubunda bulunan 77 çocukla gerçekleştirilen çalışmada, çocukların resimlerinde en fazla aile-içi şiddete yer verdikleri, şiddeti en fazla uygulayanların erkekler, şiddete en fazla maruz kalanlarınsa kadınlar ve çocuklar olduğu görülmüştür. Bu durum, toplumumuzdaki ataeril aile yapısının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Örneğin, resim 12, şiddeti aile ortamında hep kadınların gördüğünü, çocukların ise bu duruma çok üzüldüğünü ancak hiçbir şey yapamadığını görselleştirmektedir. Bu resimde, çocuğun ve annenin yüzlerinin tam olarak çizilmesi, babaninsa sadece ellerinin büyük olarak çizilmesi babanın aile içindeki gücünü ve otoritesini simgelemektedir. Benzer şekilde, resim 15'te, annenin odadaki halı ve pencerelerden bile küçük çizilmesi onun ezilen bir karakter olduğunu, babaninsa elinin ve başının büyük olarak çizilmesi onun evde baskı ve şiddet uygulayan bir karakter olduğunu göstermektedir.

9-11 yaş grubu çocukların algılarına göre, erkeklerin kadınlara yönelik uyguladıkları şiddetin kökeninde bazı toplumsal değerlerin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Örneğin, resim 19, toplumumuzdaki bazı erkeklerin sahip olduğu “cinsiyetin erkek yerine kadın tarafından belirlendiği” yönündeki yanlış algıya dikkat çekmektedir. Ancak bu durum günümüzde bir beşinci sınıf öğrencisi tarafından bile bilindiği halde, toplumumuzda bu yanlış algıya dayalı şiddet olaylarının hala yaşanıyor olması da oldukça şaşırtıcıdır. Diğer taraftan, resim 25'te de vurgulandığı gibi, değişmekte ve gelişmekte olan toplumumuzda artık kadınların da şiddete boyun eğmediği/eğmeyeceği, şiddete maruz bırakıldıkları ortamları terk etmeye başladıkları görülmektedir. Bu durum kısmen sevindirici olsa da, toplumsal şiddeti sonlandırmada başka önlemlerin de ivedilikle işe koşulmasını gerektirmektedir.

9-11 yaş grubu çocukların algılarına göre, çocukların aile-içi şiddete tanık olmaları, aile ve okul ortamlarında şiddete maruz kalmaları (resim 27), onların psikolojik açıdan olumsuz etkilenmelerine ve şiddete şiddetle tepki göstermelerine neden olmaktadır (resim 58). Örneğin, resim 41'de öğrencinin ablası tarafından kendisinin işe yaramaz biri olarak hissettirilmesi durumu, sözel şiddetin çocuklar üzerindeki psikolojik etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Çocuğun yaş dönemi göz önünde bulundurulduğunda (bu evrede birey temel olarak başarılı olmaya odaklanır, “ben başarabildiğim şeyim” anlayışı hâkimdir), bu resimde bu evrenin olumsuz geçmesi halinde daha sonraki evreleri de (kimlik kazanımı, vb.) olumsuz etkileyebileceği varsayılmaktadır.

9-11 yaş grubu çocukların algılarına göre, medya çocukların şiddetle ilgili düşünce sistemlerinde ve davranışlarında önemli bir etkiye sahiptir. Öğrenciler, çizdikleri resimler (22, 33, 60, 69 ve 73) aracılığıyla şiddet içeriklik haberlerden, dizi ve filmlerden çok kolay etkilendiklerini ortaya koymuşlardır. Ancak burada sevindirici olan husus, resimler aracılığıyla öğrenciler, aynı zamanda, medyanın kendileri üzerindeki olumsuz etkisinin farkında olduklarını da göstermiş olmalarıdır (resim 74).

Resim 80, incelenen diğer resimler arasında spordaki şiddeti konu alan tek resimdir. Ancak, olayın bir erkek öğrenci tarafından değil de bir kız öğrenci tarafından ele alınmış olması, maçlardaki kavgaların

erkek çocuklarca şiddet olarak algılanmadığını düşündürmektedir. Ayrıca, toplumdaki spora dayalı şiddet olaylarının çok olması, ama ilköğretim birinci kademedeki çocukların resimlerine aynı oranda yansımaması, bu yaş grubundaki çocukların spor faaliyetlerindeki şiddet görüntülerinden fazla etkilenmediğini göstermektedir.

Farklı şiddet algısına önemli bir örnek de resimde 75'te gösterilmektedir. Bu resimde de görüldüğü üzere, bireyler kendi eşyalarına verilen zararları kendilerine yapılmış bir şiddet olarak algılayabilmektedir. Benzer şekilde, resim 39'daki olaya göre, resmi çizen öğrenci yılanın kendisine yaptığı davranışı şiddet olarak algılamıştır. Buna göre, öğrenciler sadece insanların doğaya ve doğadaki canlılara şiddet uygulamadığını, doğanın da bazen insanlara şiddet uyguladığını düşünmektedirler. Diğer bir önemli şiddet algısı ise, resim 45 ve resim 50'de kavramsallaştırılmaktadır. Bu resimlerde kişilerin gözlük takması nedeniyle, dış görünüşleri itibarıyla sosyal çevreleri (arkadaşları) tarafından alaya alınarak sözel şiddete maruz kaldıkları görülmektedir.

Uygulayıcılar Açısından Öneriler

Çocuklar şiddetle bazen aile ortamında, bazen okul ortamında, bazen de arkadaş çevresinde (sosyal/toplumsal ortamda) karşılaşmaktadır. Çocukların içinde yaşadıkları ortamların şiddetten uzak olması ve bu konuyla ilgili ailede, okulda ve toplumun diğer kurumlarında şiddetin zararlı etkilerine yönelik duyarlılıkların oluşturulması, çocukların ruh sağlığının gelişimi açısından önemli görülmektedir.

Çocuklar ailede, okulda ya da çevrede şiddete doğrudan maruz kalmasalar da, başka birinin onların gözü önünde şiddet görmesi ve bu yolla çocukların şiddete tanık olmaları (resim 26), bir nevi onların da şiddete maruz kalmaları olarak değerlendirilebilir. Bu durumda, şiddetle ilgili tanımlar, bireylerin şiddetten dolayı olarak etkilenmelerini (tanık olmalarını) kapsayacak şekilde yeniden tanımlanması gerekmektedir.

Araştırmacılar Açısından Öneriler

Resim 29, okul ortamında öğretmenler tarafından sınıftaki öğrencilere uygulanan şiddeti göstermesi bakımından tek resimdir. Ancak, bu durum araştırma verilerinin toplanma şeklinden kaynaklanmış olabilir. Çünkü öğrenciler sınıfta resimlerini çizerken sınıf öğretmenlerinin de araştırmacılarla birlikte sınıfta bulunmalarına izin verilmiştir. Bu durum ise öğrencilerin kendi öğretmenleriyle ilgili düşüncelerini objektif bir şekilde yansıtmalarını engellemiş ve dolayısıyla araştırma verilerinin geçerlik ve güvenilirliğini olumsuz bir şekilde etkilemiş olabilir. Bu nedenle, bu tür araştırma verilerinin toplanması esnasında sınıf öğretmenlerinin sınıfta bulunmaması ya da verilerin sınıf ortamından başka bir ortamda toplanması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Aldinç, B. (6 Mayıs 2012). Çocuğunuzun çizdiği resim ne anlatıyor? *Sabah Gazetesi*, s. 7.
- Arıcı, B. (2006). Resim, psikoloji ve çocuğun dünyasında resim. *Sanat Dergisi (Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi)*, 10, 15-22.
- Aykaç, N. (2012). İlköğretim öğrencilerinin resimlerinde öğretmen ve öğrenme süreci algısı. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 228-315.
- Deveci, H., Karadağ, R., & Yılmaz, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinin şiddet algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 351-368. Online erişim: <http://www.esosder.org/>.
- Dotson, M. L. (2007). Educational criticism, a form of arts-based educational research for studying teachers. *Journal of Ethnographic and Qualitative Research*, 1, 11-20.
- Ersoy, A. F., & Türkkan, B. (2010). İlköğretim öğrencilerinin çizdikleri karikatürlere yansıttıkları sosyal ve çevresel sorunların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 96-109.
- Güleç, G., Topaloğlu, M., Ünsal, D., & Altıntaş, M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 112-137.
- Sadık, F., Çakan, H., & Artut, K. (2011). Çocuk resimlerine yansıyan çevre sorunlarının sosyo-ekonomik farklılıklara göre analizi. *İlköğretim Online*, 10(3), 1066-1080. Online Erişim: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Taşdelen, V. (2009).). Bir iletişimsizlik biçimi olarak şiddet. *Başka Psikiyatri ve Düşünce Dergisi*, 3, 189-201.
- TBMM Araştırma Komisyonu Raporu (2007). *Türkiye Büyük Millet Meclisi çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğilimi ile okullarda meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu*. Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve

- Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Online Erişim:
[http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_BOLUM%20I%20\(0001-0150\).pdf](http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_BOLUM%20I%20(0001-0150).pdf)
- Uz-Baş, A., & Topçu-Kabasakal, Z. (2010). İlköğretim okullarında saldırganlık ve şiddet davranışlarının yaygınlığı. *İlköğretim Online*, 9(1), 93-105. Online Erişim: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Yurtal, F., & Artut, K. (2008). Çocukların şiddeti algılama biçimlerinin çizdikleri resimlere yansımaları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(3), 149-155.